

श्रीलंकेचे आर्थिक संकट

- श्रीलंकेची अर्थव्यवस्था पेमेंट्सच्या गंभीर समस्येमुळे (BoP) संकटाचा सामना करत आहे. त्याचा परकीय चलनाचा साठा झपाट्याने कमी होत आहे आणि देशाला आवश्यक वापराच्या वस्तूंची आयात करणे कठीण होत आहे.
- सध्याचे श्रीलंकेचे आर्थिक संकट हे आर्थिक संरचनेतील ऐतिहासिक असमतोल, आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी (IMF) च्या कर्ज-संबंधित अटी आणि हुकूमशाही राज्यकर्त्यांच्या चुकीच्या धोरणांचे उत्पादन आहे.

श्रीलंका संकटात का आहे?

- पार्श्वभूमी: जेव्हा श्रीलंका 2009 मध्ये 26 वर्षांच्या दीर्घ गृहयुद्धातून बाहेर पडला, तेव्हा 2012 पर्यंत त्याची युद्धोत्तर GDP वाढ वार्षिक 8-9% इतकी होती.
- तथापि, 2013 नंतर त्याचा सरासरी GDP वाढीचा दर जवळपास निम्मा झाला कारण जागतिक वस्तूंच्या किमती घसरल्या, निर्यात मंदावली आणि आयात वाढली.
- युद्धादरम्यान श्रीलंकेची अर्थसंकल्पीय तूट जास्त होती आणि 2008 च्या जागतिक आर्थिक संकटामुळे विदेशी चलन साठा कमी झाला ज्यामुळे देशाने 2009 मध्ये IMF कडून \$2.6 अब्ज कर्ज घेतले.
- 2016 मध्ये आणखी US\$1.5 अब्ज कर्जासाठी पुन्हा IMF कडे संपर्क साधला, तथापि IMF च्या अटींमुळे श्रीलंकेचे आर्थिक आरोग्य आणखी बिघडले.

अलीकडील आर्थिक धक्के:

- कोलंबोमधील चर्चमध्ये एप्रिल 2019 च्या इस्टर बॉम्बस्फोटात 253 लोक मारले गेले, परिणामी, पर्यटकांची संख्या झपाट्याने कमी झाली ज्यामुळे परकीय चलनाच्या साठ्यात घट झाली.
- 2019 मध्ये गोटाबाया राजपक्षे यांच्या नेतृत्वाखालील सरकारने त्यांच्या मोहिमेदरम्यान शेतकऱ्यांसाठी कमी कर दर आणि विस्तृत एसओपीचे वचन दिले होते.
- या चुकीच्या आश्वासनांच्या जलद अंमलबजावणीमुळे समस्या आणखी वाढली.

2020 मध्ये कोविड-19 साथीच्या आजाराने वाईट परिस्थिती आणखीनच बिकट केली -

- चहा, रबर, मसाले आणि वस्तूंच्या निर्यातीला फटका बसला.
- पर्यटन आवक आणि महसूल आणखी कमी झाला
- सरकारी खर्चात वाढ झाल्यामुळे, 2020-21 मध्ये वित्तीय तूट 10% पेक्षा जास्त झाली आणि कर्ज ते GDP गुणोत्तर 2019 मध्ये 94% वरून 2021 मध्ये 119% पर्यंत वाढले.

श्रीलंकेची खत बंदी (Sri Lanka's Fertiliser Ban)

- 2021 मध्ये, सर्व खतांच्या आयातीवर पूर्णपणे बंदी घालण्यात आली होती आणि असे घोषित करण्यात आले होते की श्रीलंका हे 100% सेंद्रिय शेती करणारे राष्ट्र बनणार आहे.
- सेंद्रिय खतांकडे एका रात्रीत होणाऱ्या या बदलामुळे अन्न उत्पादनावर मोठा परिणाम झाला.
- परिणामी, श्रीलंकेच्या राष्ट्रपतींनी अन्नधान्याच्या वाढत्या किमती, घसरणारे चलन आणि झपाट्याने कमी होणारा परकीय चलन साठा यावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी आर्थिक आणीबाणी घोषित केली.
- परकीय चलनाची कमतरता, रासायनिक खते आणि कीटकनाशकांवर एका रात्रीत बंदी घालण्यात आल्याने अन्नधान्याच्या किमती वाढल्या आहेत. चलनवाढ सध्या 15% पेक्षा जास्त आहे आणि सरासरी 17.5% राहण्याचा अंदाज आहे, ज्यामुळे लाखो गरीब श्रीलंकन उंबरठ्यावर आहेत.

या संकटात भारताने श्रीलंकेला कशी मदत केली?

- जानेवारी 2022 पासून, भारत बेट राष्ट्राला महत्त्वपूर्ण आर्थिक सहाय्य प्रदान करत आहे
- 2022 च्या सुरुवातीपासून भारताने दिलेली मदत एकूण USD 1.4 बिलियन पेक्षा जास्त आहे - USD 400 चलन स्वॅप, USD 500 कर्ज स्थगित आणि इंधन आयातीसाठी USD 500 क्रेडिट लाइन. (USD 400 currency swap, USD 500 loan deferment, USD 500 Line of Credit for fuel imports.)

- अगदी अलीकडे, अभूतपूर्व आर्थिक संकटाचा सामना करत असताना भारताने श्रीलंकेला मदत करण्यासाठी USD 1 अब्ज डॉलरचे अल्पकालीन सवलतीचे कर्ज दिले.

श्रीलंकेला मदत करणे भारताच्या हिताचे का आहे?

- निर्णायकपणे, श्रीलंकेमध्ये चीनबद्दलचा कोणताही भ्रमनिरास लंकेच्या द्वीपसमूहाला इंडो-पॅसिफिकमध्ये चीनच्या 'स्ट्रिंग ऑफ पलर्स' खेळापासून दूर ठेवण्याचा भारताचा प्रयत्न सुलभ करतो.
- या प्रदेशात चीनची उपस्थिती आणि प्रभाव रोखणे भारताच्या हिताचे आहे.
- श्रीलंकेच्या अडचणी दूर करण्यासाठी भारत ज्या प्रमाणात कमी खर्चात मदत करू शकतो.

पुढे जाण्याचा मार्ग काय असू शकतो?

- श्रीलंकेसाठी उपाययोजना: सिंहला-तमिळ नववर्ष (एप्रिलच्या मध्यात) सुरू होण्यापूर्वी अपेक्षित असलेल्या काही जीवनावश्यक वस्तूंचा तुटवडा संपताच सरकारने देशाच्या आर्थिक सुधारणेसाठी उपाययोजना कराव्यात.
- सरकारने तामिळ राजकीय नेतृत्वाशी हातमिळवणी करून युद्धग्रस्त उत्तरेकडील आणि पूर्वेकडील प्रांतांच्या आर्थिक विकासासाठी एक रोडमॅप तयार केला पाहिजे, ज्यामध्ये सध्याच्या संकटाचा गंभीर परिणाम झाला आहे.
- देशांतर्गत कर महसूल वाढवणे आणि कर्ज घेणे, विशेषतः बाह्य स्त्रोतांकडून सार्वभौम कर्ज घेणे मर्यादित करण्यासाठी सरकारी खर्च कमी करणे सर्वोत्तम होईल.
- सवलती आणि अनुदानांच्या प्रशासनाची पुनर्रचना करण्यासाठी कठोर उपाययोजना कराव्यात.

भारताची मदत

- चीनला श्रीलंकेच्या भूभागाचा विस्तारित भाग ताब्यात घेऊ देणे भारतासाठी पूर्णपणे मूर्खपणाचे ठरेल. भारताने श्रीलंकेला आर्थिक मदत, धोरण सल्ला आणि भारतीय उद्योजकांकडून गुंतवणूक करणे आवश्यक आहे.
- चहाच्या निर्यातीपासून ते माहिती तंत्रज्ञान सेवांपर्यंतच्या वस्तू आणि सेवांमध्ये भारतीय आणि श्रीलंकेच्या अर्थव्यवस्थेला जोडणाऱ्या पुरवठा साखळ्या भारतीय व्यवसायांनी तयार केल्या पाहिजेत.
- भारताने, इतर कोणत्याही राष्ट्रापेक्षा, श्रीलंकेला त्याच्या क्षमतेची जाणीव करून देण्यासाठी, स्थिर, मैत्रीपूर्ण शेजारचा पुरस्कार मिळवण्यासाठी मदत केली पाहिजे.

एक संधी म्हणून संकट

- श्रीलंका किंवा भारत दोघांनाही तणावपूर्ण संबंध परवडणारे नाहीत. एक मोठा देश म्हणून, जबाबदारी भारतावर आहे, त्याने अत्यंत संयम बाळगणे आणि श्रीलंकेला आणखी नियमितपणे आणि जवळून जोडणे आवश्यक आहे.
- कोलंबोच्या देशांतर्गत बाबींमध्ये कोणत्याही प्रकारचा हस्तक्षेप करण्यापासून सावध राहून आपल्या लोककेंद्रित विकासात्मक उपक्रमांना गती देण्याचीही गरज आहे.
- या संकटाचा उपयोग नवी दिल्ली आणि कोलंबोसाठी पाल्क बे मत्स्यपालन विवादावर तोडगा काढण्याची संधी म्हणून केला पाहिजे - जो द्विपक्षीय संबंधांमध्ये दीर्घकाळ चाललेला मुद्दा आहे.